

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

РСФСР-нің Компартиясының
Тыва республика комитетинин,
Тыва АССР-нің Дээди
Совединиң болгаш Министрлер
Чөвүлелиниң органы

1990 чыл
декабрь
12
среда
№ 283 (1483)
1925 чылда
үлээлтигинен
Өртөз 3 коп.

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының Төп Комитетинин, Пленумунуң дугайында информастыг дыңнадыг

ЭКОНОМИКАНЫҢ ЧУГУЛА ЭВЕНОЗУН БЫЖЫГЛААР

М. С. Горбачевтуң бұдурүлгелер
ууртукчуларының Бүгү-эвилел
хуралының киржикчилериниң
мурнунга декабрь 7-де чугаазы

1990 чылдың декабрь 10-да СЭКП Төп Комитетинин Пленуму ажылдыг эгелээ. Пленумга чугаалажып көөрү-биле дараазында айтырылганы кирген:

1. Эвилел керээзиниң концессионный болгаш партия организацияларының сорулгаларының дугайында.
2. ТК-ның практиктик ажалының айтырылганы.
3. Бирги айтырмг талаш-бизе илестелди СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары М. С. Горбачев кылган.

Пленумдун ажалында СЭКП-нің Төп Контроль Комиссиясының кеңешчилери, партиялык республика комитеттеринин, крайкомдарының, обкомдарының, округкомнарының СЭКП-нің төп органдарының составында кирбей турар бирги секретарьлары, СЭКП-ден ССРЭ-нин улус депутаттары, партия солундарының болгаш журналисттеринин редакторлары, чамдык ведомстволарының болгаш организацияларының төлөөкчилери киргизиле турар.

Санад бергеннер: Латвияның Компартиясының ТК-зының бирги секретары А. П. Рубинс, Молдавияның Компартиясының ТК-зының бирги секретары П. К. Лучинский, партияның Ненец округ комитетинин бирги секретары Ю. С. Романов (Архангельск область), Совет Армиясының болгаш Шериг-Далай Флордунун Политтиктик Кол

эргелелиниң начальниги Н. И. Шляга, Эстонияның Компартиясының Калинин райкомунун бирги секретары Л. Э. Ашус (Таллин хоорай), Украинаның Компартиясының ТК-зының бирги секретары С. Н. Гуренко, Белоруссияның Компартиясының ТК-зының бирги секретары А. А. Малюфеев, партияның Калининград обкомунун ийги секретары А. С. Савкин, Казах ССР-нің Дээди Советинин Даргазы Е. М. Асанбаев, РСФСР-нің Компартиясының ТК-зының ийги секретары А. Н. Ильин, Азербайжаның С. М. Киров атыг күрүне университетинин кафедра эргелекчиси М. Ф. Медикова, «Мосавтотранс» бұдурүлге-транспорт каттыжымшыкынының № 16 автотрук комбинатында чолаачылар бригадир И. Н. Фомин, Литваың Компартиясының (СЭКП) ТК-зының бирги секретары М. М. Бурояковичос, «Совет Туркменистаны» агрофирма-колхозтун даргазы М. Солпес (Туркменистан), ССРЭ-нің Дээди Совединин Националлар Совединиң Даргазының орадакчысы Б. И. Олейник, Узбекистаның Компартиясының Бухара обкомунун бирги секретары Д. С. Ядгаров, «ГАЗ» бұдурүлге каттыжымшыкынының Нижний Новгородта автомобиль заводунун дарганы Н. П. Кустарев, Москваың М. В. Ломоносов атыг кү-

рүне университетинин экономика факультетинин доцентин А. В. Бузгалани, «Азовмаш» бұдурүлге каттыжымшыкынының электромашинистин В. А. Гайворонский (Махрипуно хоорай), партияның Кабардин-Балкар республика комитетинин бирги секретары Б. М. Зумакулов, Харьковта Ф. Э. Дзержинский атыг юридиктиг институтунун ректору В. Я. Ташир, «Уралкалий» бұдурүлге каттыжымшыкынының рудник комбинатының машинисти Г. А. Смирнов (Пермь областыг Березинин хоорайы), Ереваның күрүне университетинин кафедра эргелекчиси Ю. И. Мкртумян, күш-ажыл болгаш сонал харылдаалар академиясының кафедра эргелекчиси А. А. Сергеев, Украин ССР-нің Дээди Совединин Даргазы Л. М. Кравчук, ССРЭ-нің культура министри Н. Н. Губенко, Литваың «Сигма» бұдурүлге каттыжымшыкынының презервацион С. Л. Толкунас (Вильнюс хоорай).

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары М. С. Горбачев Пленумга чүе чугаалаан.

Редакция комиссиясында СЭКП ТК-ның секретары А. С. Дасохов чүе чугаалаан.

СЭКП ТК-ның Пленуму декабрь 11-де ажылдыг уламчылган.

Болган ажалыгт, улуг хем-чүдүлгелер болган дөрт чугаазы болди-биле үлээлтишкен, Президент мында дээт:

—Интвиз-биле чуртта—политиктин ден-дески эмес чорукка. дээ экономикада түргүттүнген байдалга-дээ, бизнестин хой националдыг күрүнесинде армияда, партияда болуп турар чоруктуулаларга-дээ холбаштыр ажал-келектеринин байдалдарының дугайында манаа дыңналар. Ийги дугайында улужал тур мен. Манаа чугаалааттыг бугу чүдүлгелер, эрте, манаа чүдүлгелер Президентиңиз, СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары, чуртуну бугу үлээлтишкен баз дүвүрелени тугар. Бо бугу чүдүлгелер биске чүдүлгелер чугаалаан болганын колгон деп болди тугар. Ийги бар болза ол ажак чыгып тугар-дыр. Бугу-ле ден-дескилер-биле бугу-ле отпалар-биле «ууртукчулар-биле-дээ, ажымды чоң-биле-дээ доктаамал харылажым тугар болгаш байдалды эмн билди бис. Ийги-дээ болду дүгүлгү болгаш бугу-ле болган шындыг, чидик мөдөлөр, берзинген үлээлгелер болуп турар бугу чүдүлгелери ханы мөдөлөр билгирине, чылдаган.

Манаа сана бергеннерин хей хейле 1991 чылда ажал-ажылдар армияны харылдаалар камгалап арттырары чугула, ол дээрде байдалды холга тугарыны артамыз даштыр. (Эгең. Уланчымы 2-ги арман).

Тыва АССР-нің Дээди Совединиң чедиги чыгыжының дөрткү сессиясы

Дүүн Кызылта РСФСР-нің Компартиясының Тыва республика комитетинин Политтиктик чырыдышының бажыныга Тыва АССР-нің Дээди Совединиң чедиги чыгыжының дөрткү сессиясы ажылдыг эгелээ. Ону Тыва АССР-нің Дээди Совединин Даргазы Ч.-Д. Б. Ондар ажалгын.

Совет Эвилелиниң гимнинин күттүнген.

Тыва АССР-нің Дээди Совединиң чедиги чыгыжының дөрткү сессиясының секретариаты болгаш санаалыкта комиссияны депутаттар согулуп бадылаан.

Унуп чуртунан депутаттарын орунуга Бай-Хаак № 95 база Баргашы № 126 сонгулда округундан Тыва АССР-нің улус депутаттары декабрь 9-та согулган дээрин Тыва АССР-нің Дээди Совединин Даргазы Ч.-Д. Б. Ондар ажалгын.

Тыва АССР-нің Дээди Совединиң Мандат комиссиясының даргазы депутат А. С. Дембелгелге сөс берген. Таңды районун Бай-Хаак № 95, Улуг-Хем районун Торгалы № 126 сонгулда округтарында декабрь 9-та болуп артын соңгулдаарының түнделдерин хынал көргөниң ол дыңнат-

каш. Тыва АССР-нің улус депутаттары Бай-Хаак № 95 сонгулда округундан согулган «Алдия» тывш артының даргазы В. Ф. Орехников, Торгалы № 126 сонгулда округундан Тыва республикаың комиссия-дугуригута күрүне комиссияны чыгыше директору Б. Т. Санчи оларын бугу эргелерин хулээп көрүп, бадылаары санадалар кирген. Мандат комиссиязын киргип илгени ол доннаалык төлөөкчиси сессия күштүг ылдыр бадылаар, үстүнде улус депутаттарының депутат бугу эргелерин хулээп көргөн.

Оларга Тыва АССР-нің Дээди Совединиң Даргазы Ч.-Д. Б. Ондар улус депутаттарының мурнундан байыр чедирген.

Оң сонда депутаттар сессияның хун айтырымы болган ажал хунунун чурумун чугаалаан. Тыва АССР-нің Дээди Совединиң чедиги чыгыжының дөрткү сессиясыга дараазында айтырылганы чугаалажыр ылдыр кирген:

1. Тыва АССР-нің күрүне суверенитетинин дугайында Декларация төлөөкчиси; 2. Улус ажал-ажылы экон-

омикада чыгыжылар, рынок экономикаызыне шилчиргип, ийи талаш-биле Тыва АССР-нің чазаның програм-маның дугайында; 3. «Тыва АССР-де дымл дугайында» Тыва АССР-нің хоойлудуңуң төлөөкчиси; 4. «Тыва АССР-нің улус депутаттарының статусунуң дугайында» Тыва АССР-нің хоойлудуңуң төлөөкчиси; 5. «Тыва АССР-нің улус депутаттарының чер-чер Советтериниң улус депутаттарының статусунуң дугайында» Тыва АССР-нің хоойлудуңуң төлөөкчиси; 6. Тыва АССР-нің чаак кеңешчилерин тоюулары; 7. Райондарының улус суддарының судьяларың согутуру; 8. Тыва АССР-нің Дээди судунуң улус төлөөкчиси бугу эргелерин хуусаадан эрте сонандыр; 9. Тыва АССР-нің улус депутаттары Кызыл хоорайы Ленинград № 2 сонгулда округундан, Таңды районун Сосновка № 101 сонгулда округундан база Улуг-Хем районун Шагаан-Арының № 115 сонгулда округундан согулган улус депутаттарының бугу эргелерин хуусаадан эрте сок-

садыр дугайында;

10. Тыва АССР-нің Конституциясының (Ундесин Хоойлудуңун) 75 дугаар чүдүлгө өскериге кирер дугайында;
11. Тыва АССР-нің Дээди Совединиң Президиумунун чарлыктары бадылаары;
12. «Тыва АССР-нің Дээди Совединиң аппаратының дугайында» дүрүмү бадылаары;
13. Эске-дээ айтырылгар. РСФСР-нің Компартиясының республика комитетинин секретары депутат Д. Л. Тыгмелин санаалдааны-биле РСФСР-нин Конституция комиссиясының санаалдарын киргени Россия Федерациясының Конституциясының база РСФСР-нің улус депутаттарының «Россияның коммунисттер» деткиче болууну белеткени РСФСР-нің Конституциясының төлөөкчилеринге хамаарылга дугайында айтырыгы бо сессияның хун айтырымына немер кирген.

Сессияның хун чурумунун багытыг айтырыгының талазы-биле Тыва АССР-нің Дээди Совединиң Даргазы Ч.-Д. Б. Ондар илеткел кылган. Илеткел сонда ол

СЭТА-ның дыңнады

ПРОГРАММА КУУСЕТТИНГЕН

Совет космонавтылар Геннадий Манайлов, Геннадий Стрекалов база япон журналист Тоохиро Аниама программалда көрдүнген ажалдарын бугу күттүнген, декабрь 10-да Москва-ны-биле 9 шаг 08 минута турда Черле эң чедик келгеннер. «Союз ТМ-10» космос корабчинин космонавтылар дугуруп бадылар аппараты Арналык хоорайны согу-чөөн талазында 69 километр черге хонуккан. Космонавтыларың кадымын бадылаан эки.

Совет космонавтылар космоска үр үенин дүргүзүнд хей талазын шиңчилел ажалдары кылган. Бем-бүрөөктүк язы-бүрү дште-

ТЫВА АССР-НИҢ КҮРҮНЕ СУВЕРЕНИТЕДИНИҢ ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-нің Дээди Совединиң Даргазы Ч.-Д. Б. Ондарның илеткел

Хундулуг улус депутаттары 1990 чылдың эртин бар чамдар соолук ажалы канчаар-дээ ажал дүңгүрүлдү болган диниме, оң-биле чөлөөрээр боор силер деп болди тур мен. Политтиктик байдал кызыгаарыга чедир чидигелген, пашалар ара-зында хамаарылгаларың чидик чыдырдыган, кем-дек чидик чыдырдышкың өслүрек. Москвада болуп эртин турар ССРЭ-нің Дээди Совединиң сессиясыга, РСФСР-нің Улус депутаттарының Съездинге дискуссионлар, маржымшыкың нар экин-биле өскөзүн тугу, чуртта болгаш Россия Федерациясында политтиктик болгаш экономиктиг байдалды үлээли шындыг болуп бар чылдар.

ССРЭ-нің Дээди Соведи хун айтырм биле холбаш хун элчегин херектерин арна мааным, чуртта байдалды сайгарып көөрүң

бодалдарыг, чидик маржымшыкыңарың болгаш индигенишиңизниң бадыла-лыга эртен дээрин чур-чургаар укурдуг мен. Болдур, таңгыт-ла неделя эрген, Совет Россияның амилдыралында бир дугаар, өнчүлүг өске хевирдери-биле бир денге, черге ху өнчүну тургузуп турар арт хулээп алдында. Черин садап, ону хун өнчүге шилчилер эрге улус депутаттарың Советтеринге хамааржыр. Ол бугу бистин дегеревиске, эштер, онаа харысалганы онаап турар, чер чинкен султэониз эмес, а ажаа нечээ ажал-ажыг продукция, эки бугу-дүрүмнү күзеп база баау-лу-биле ажалдап шыдауру кирилериң холуга кирер укурдуг.

Көрүп тур силер, ийги, бугу-дугаазыңың үеде, сиңилоттүг дүшкүрүшкениң болгаш шыжымшыкының үезинде чурттап

жиңишиңизниң талазы-биле өзүлүг-ла боттуг санаал-онааларың кирер боор дээрине идегел тур мен.

Хун айтырмыга дөрт хамаарышан айтырыгы килдерин чөлөөрээр көрүңер.

Нитилелдин мурнунга национал-күрүне тургузууга чыгыс аай болуп чорутуу ууткаар сорулганы үе тургузуп келген ылдыр сарындар-дыр. Ийги-дээ, чуртунуңуң чидик политтиктик уур турушкунуңуң үезинде көрүдүнген принципалдыг болгаш шынчир талазы-биле чаа чадам эгелээ — чаа күрүнен хевир-дээриниң чадам. Чунун да мурнунда мен мында республикаларың бот-дугу-нашынның болдурарың чорудулашын ошпап турар мен. Концепция белен болган эрге-чагырганың экономиканы, курамыңарны, культураны болгаш өске-

ССРЭ-нің уждукчу-космонавтызы

Г. М. Манайлова Совет Эвилелиниң Маадыры атты тысыр дугайында

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИҢ ПРЕЗИДЕНТИНИҢ Ч А Р Л Ы Ы

«Мир» эртем-шиңчилел комплексинин орбитаның космостуг ужудушкунун чедикшиңиг боттадырганы, анаа эрес-дидим болгаш маадырлыг чорун көргүскени дээ Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывысырдышкан, Ленин ордени болгаш СССР-нің уждукчу-космонавтызы Геннадий Михайлович Манайловты тысыр.

Совет Социалистик Республикалар Эвилелиниң Президентин М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1990 чылдың декабрь 10.

Совет Эвилелиниң ийи дактыр Маадыры, ССРЭ-нің уждукчу-космонавтызы Г. М. Стрекалов Октябрь Революцияны ордени-биле шаңнаар дугайында

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАР ЭВИЛЕЛИНИҢ ПРЕЗИДЕНТИНИҢ Ч А Р Л Ы Ы

«Мир» эртем-шиңчилел комплексинин орбитаның космостуг ужудушкунун чедикшиңиг боттадырганы, анаа эрес-дидим болгаш маадырлыг чорун көргүскени дээ Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывысырдышкан, Ленин ордени болгаш СССР-нің уждукчу-космонавтызы Геннадий Михайлович Стрекаловты шаңнаар.

Совет Социалистик Республикалар Эвилелиниң Президентин М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1990 чылдың декабрь 10.

БЕДИК ШАҢНАЛДАР

Совет Социалистик Республикалар Эвилелиниң Президентин М. С. Горбачевтуң ат салганы Чарлыктарының орбитаның «Мир» эртем-шиңчилел комплексининге космос ужудушкунун боттадырганы дээ Геннадий Михайлович Манайлова «ССРЭ-нің уждукчу-космонавтызы» атты тывыскан.

орбитаның «Мир» эртем-шиңчилел комплексининге космос ужудушкунун чедикшиңиг боттадырганы, Совет Эвилелиниң болгаш Японияның устуарының аралында бичикшиңигиниң, найыралдык база бугу-ре-шилгени херэжең улуг салымшыкы дээт Японияның хамааттыгы, шиңчилел-космонавт Тоохиро Аниамамың Устуарың найыралы ордени-биле;

Японияның херэжең хаматтыгы, солуку-космонавт Рёкю Кикутиниң Устуарың найыралы ордени-биле шаңнаал.

Чуруттарда: Тыва АССР-нің Дээди Совединиң сессиясының ажылының үезинде. Ондар Охемчинтиң фотолары.

